

MOLIÉRE LAKOMEČ

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

KLEANT: A co to je?
ČIPERA: Pokladna vašeho otce. Vypálil jsem mu ji.
KLEANT: Jak jsi to provedl?
ČIPERA: Všechno vám povím. Ale teď se spasme! Slyším ho křičet.

Výstup sedmý *sám Harpagon*

HARPAGON: (vbíhaje bez klobouku, křičí už ze zahrady) Zloděj! Vrah! Loupežník! Chyťte ho! Chyťte ho! Ó spravedlnosti! Spravedlivé nebe! Jsem ztracen! Jsem zničen! Zabili mě! Ukradli mi peníze! Kdo to může být? Kam se poděl? Kde vězí? Kde se schoval? Co podniknout, abych ho dopadl? Kam se rozběhnout? Není snad tam? Nebo tady? Kdo je to? Stůj! (Chytaje sám sebe za ruku.) Vrať mi mé peníze, taškáři... Ach, to jsem já. Už se mi z toho plete rozum, a já nevím, kdo jsem, kde jsem a co dělám. Achich! Mé milé peníze! Mé chudinky penízky! Oloupili mě o vás, vy moji hodní přátelé...

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je ze závěru hry – Harpagon pátrá po ztracené pokladnici s penězi.

První dějství

Děti Harpagona, Eliška a Kleant, se domlouvají, jak říct otci, že mají partnery; Eliška sluhu Valéra a Kleant dívku Marianu. Otec jim sděluje, že se chce oženit s dívkou Marianou a Elišku chce provdat za padesátníka Anselma.

Druhé dějství

Kleant si chce na svou svatbu vypůjčit od lichváře, půjčku mu zajišťuje sluha Čipera. Ukáže se, že oním lichvářem je Harpagon.

Třetí dějství

Mariana s dohazovačkou přichází velmi nerada do Harpagonova domu na námluvy. Rozzáří se, když zjistí, že její milý Kleant je Harpagonův syn.

Čtvrté dějství

Oba páry se domlouvají, jak odradit Harpagona od sňatku. Čipera schoval Harpagonovi pokladnici, a tím obrátil jeho pozornost na peníze.

Páté dějství

Zatímco komisař vyslýchá všechny v domě, na večeři přichází hrabě Anselm. Ukazuje se, že je otcem Valéra a Mariany a je natolik bohatý, aby zaplatil obě svatby.

- **téma a motiv**

téma: peníze

motiv: pokladna, křik, zloděj, ruka, rozum

- **časoprostor**

prostor: Paříž, Harpagonův dům
čas: neurčený

- **kompoziční výstavba**

Hra se skládá z pěti obrazů (stejně jako antická dramata).
Děj se odvíjí chronologicky.

- **literární forma, druh a žánr**

drama, drama, komedie

- **vypravěč**

V dramatu se vypravěče nevyskytuje.

- **postava**

Harpagon: hysterický, podezřívavý, zmatkář, chtivý, hamižný

Kleant: zvědavý

Čipera: šibal, vynalézavý, pohotový, bystrý

Eliška, Mariana: obyčejné dívky toužící po klidném manželství

Valér: milující, ochotný hrát sluhu, aby byl blíž své milé

- **vyprávěcí způsoby**

přímá řeč: Kleant, Čipera, Harpagon
+ scénické poznámky

- **typy promluv**

dialog Kleanta a Čipery

Harpagonův monolog

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

věty zvolací *Ale teď se spasme!; Jsem zničen!; Zabili mě!*

– navození dojmu zmatku, hysterie

řečnické otázky *Kdo to může být?; Kdo je to?; Kde vězí?*

přechodník *chytaje*

citoslovce *Ó; Ach; Achich!*

nedořečenost *taškáři...*

zdrobnělina *chudinky penízky*

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

epizeuxis *Chyťte ho! Chyťte ho!*

personifikace *vy moji hodní přátelé (= peníze)*

apostrofa *Mé chudinky penízky!; Oloupili mě o vás...*

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

17. století

Molière (1622–1673)

- vlastním jménem Jean-Baptiste Poquelin [žán batyst poklen]
- z rodiny dvorního čalouníka a truhláře
- výborné vzdělání – studoval práva, měl být notářem
- největší francouzský autor komedií
- život zasvětil divadlu – autor, herec, režisér, ředitel divadelní společnosti
- r. 1643 založil s dalšími 9 lidmi divadlo Illustre Théâtre, úspěch po pozvání králova bratra ke dvoru
- zemřel krátce po odehrání hry *Zdravý nemocný*

vzor: fraška, commedia dell'arte

- autor 33 komedií
- útoky proti společenským předsudkům, odhaloval přetvářku – potíže
- postavy se nevyvíjejí, mají stejný charakter jako na začátku
- dodržuje ideál tří jednot a pěti aktů
- hry napsané prózou i veršem

Tartuffe neboli Podvodník – úlisný a pokrytecký Tartuffe si získal důvěru měšťana Orgona – ovládá ho a získává jeho majetek a manipuluje i s Orgonovou rodinou. Usiluje o jeho ženu, má si vzít dceru. Celá rodina se snaží Orgona varovat. Orgon odhalí Tartuffovu povahu, až když tajně vyslechne milostné návrhy jeho ženě. Orgona zachrání až král, který vrací Orgonovi majetek i čest.

Don Juan, Misanthrop, Zdravý nemocný, Skapinova šibalství, Popleta, Směšné preciózky – první úspěšná hra, *Lékařem proti své vůli, Učené ženy, Škola pro muže, Škola pro ženy, Amfitryón, Chudák manžel, Měšťák šlechticem*

- **literární / obecně kulturní kontext**

Klasicismus

- umělecký směr, který vznikl ve Francii za absolutistické vlády Ludvíka XIV. („Stát jsem já.“)
- 2. polovina 17. století – konec 18. století
- smysl umění je v napodobení přírody – v tom, co je v přírodě podstatné a neměnné
- vzorem je antika
- ve filozofii racionalismus (ratio = rozum) → harmonie, uměřenost, řád
- podle antického vzoru stanovena jasná pravidla: vysoké (óda, epos, tragédie) a nízké (bajka, satira, komedie) žánry
- vysoké žánry: zpracovávání vznešených námětů, urození hrdinové
- nižší žánry: náměty ze života měšťanstva, směšné pojetí

Francie:

Pierre Corneille (1606–1684)

- autor tzv. hrdinských tragédií, celkem 22 her inspirovaných antikou
- vytvořil pravidla tragédie
- tragédie *Cid*: don Rodrigo miluje Ximénu, chystá se svatba – následuje boj o čest
- *Horatius, Polyuktes, Cinna, Lhář*

Jean Racine (1639–1699)

- tragédie psychologické, s ženskými hrdinkami, milostně laděné příběhy

- např. *Faidra*: Faidra eroticky touží po nevlastním synovi Hippolytovi, ten však miluje Aricii. Faidra ve vzteku žaluje manželovi Théseovi, a ten nechává syna usmrtit bohy. Faidru tíží svědomí, páchá sebevraždu
- *Andromacha, Britannicus, Berenika, Bajazet, Ifigénie v Aulidě, Esther*

Jean de La Fontaine (1621–1695)

- básník, prozaik, dramatik, člen Francouzské akademie
- drama: *Eunuch*
- *Škádlivé povídky*, básně *Adónis*
- *Bajky*: celkem 12 knih

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí (vyprávění je realizováno pomocí jednotlivých replik)

- **vysvětlení názvu díla:**

Lakomec – podle nejvýraznější vlastnosti hlavního hrdiny Harpagona

- **posouzení aktuálnosti díla:**

chamtivost – stálá vlastnost

intriky v rodině – trvalý jev

touha staršího muže po mladší ženě – stále aktuální

- **pravděpodobný adresát:**

divák, který se chce pobavit

- **určení smyslu díla:**

být lakomý se nevyplácí, lakomý člověk se stále užírá hrůzou a nikdo ho nemá rád

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

nejproslulejší Moliérova hra, inspirovaná antickou *Komedii o hrnci* – Plautus

- **tematicky podobné dílo:**

Plautus – *Komedie o hrnci*

člověk šířící špatnou vlastností – Ivan Olbracht – *Žalář nejtemnější* (zde jde o žárlivost)

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Existuje mnoho divadelních a filmových zpracování, např:

Divadlo na Vinohradech – Miloš Kopecký

film Lakomec – Luis de Funés

TV film – Viktor Preiss

TV film – František Filipovský